

—
domènec

y la tierra será el paraíso

—

19.01.2019—16.03.2019

"El arrabal es el después permanente de la investigación instruida por el alma occidental sobre la comunidad y el espacio-tiempo habitable"
_Jean-François Lyotard_Moralidades Posmodernas

La trajectòria artística de Domènec (Mataró, 1962), que comença a finals dels anys noranta, està travessada per un constant diàleg entre el passat i el present activat a partir de la revisió de l'arquitectura moderna i la seva presència en l'actualitat. Aquest recorregut en el temps permet a l'artista evidenciar el fracàs de les utopies interpel·lant de manera frontal als ressorts ideològics, polítics i econòmics presents, de manera més o menys explícita, en els grans projectes arquitectònics i urbanístics. Així, l'obra de Domènec realitza una tasca de recerca del passat i dels errors comesos, oferint al mateix temps opcions per a aplicar en el present i per canviar el futur.

Y la tierra será el paraíso (I la terra serà el paradís), títol d'aquesta exposició individual, és un vers de la versió més popular en castellà de *L'Internationale*, l'himne de la classe obrera per excel·lència, adoptada per la major part dels partits socialistes, comunistes i anarquistes arreu del món. Aquest vers resumeix a la perfecció el caràcter utòpic de la modernitat, època durant la qual es va difondre la idea que tot el bo estava a punt d'arribar i tot es podia aconseguir-se mitjançant l'esforç. Domènec s'apodera ara d'aquell enunciat llançant un somriure irònic en constatar com d'ingenus van ser els que van confiar acríticament en les promeses de la modernitat una vegada vists els seus nefastos resultats.

No obstant això, no tot és un lament pel naufragi de les bones intencions, o revelar que aquestes mai no ho van ser del tot en realitat, sinó que l'artista també deixa espai per a l'esperança. Això és el que s'evidencia en el projecte *Sostenere il Palazzo dell'Utopia* (2004) en la qual s'analitza el cas de Corviale, un enorme complex residencial als afores de Roma, considerat un dels últims projectes d'acord al model universal d'habitatge col·lectiu propugnat per Le Corbusier. La gran construcció va quedar sense acabar després de la fallida de l'empresa constructora. Un gran esquelet arquitectònic situat en un suburbi desproveït de serveis que va ser ràpidament ocupat. Aquests habitants il·legals es van encarregar de la construcció interior que van desenvolupar de manera autogestionada segons les seves pròpies necessitats. El resultat és un espai laberíntic i precari, vist pels habitants de Roma com un lloc perillós però que ha aconseguit funcionar internament com una efectiva comunitat que aglutina persones de diverses procedències, ètnies i religions.

Com a resultat del projecte Domènec presenta una sèrie fotogràfica amb retrats dels habitants de Corviale a les seves cases mentre subjecten una maqueta de *La Unité d'Habitation de Marsella*; l'emblemàtic disseny de Le Corbusier. Juntament amb dels retrats, l'artista utilitza representacions del poder de la història de l'art a partir de retrats de "grans homes" que subjecten maquetes d'edificis religiosos o ciutats: una modalitat molt estesa durant l'Edat Mitjana per a retratar als que van ser els promotors de les grans construccions de l'època. Amb aquest exercici d'imatge comparada Domènec reivindica als habitants de Corviale com els veritables autors de les seves llars i del seu barri, que constitueixen un exemple d'empoderament i èxit de l'autogestió enfront del fracàs del projecte institucional disfuncional i inacabat.

L'observació de les ciutats suburbials continua en el projecte *Ville-Usine* (2017) en la qual Domènec ens mostra les seves troballes dins l'arxiu de la Ville de Saint-Fons, ciutat situada al sud Lió i seu important de la indústria química-tèxtil des de mitjans del segle XIX. Es tracta de quatre fotos que mostren diferents grups de treballadors a les fàbriques de la ciutat. Dones treballadores i protestes obreres al costat de persones procedents d'antigues colònies d'Àfrica, d'Indoxina o de Vietnam, demostren com el desenvolupament industrial i el capitalisme van motivar les primeres onades migratòries molt abans de la Segona Guerra Mundial.

Amb aquestes peces, relacionades amb el projecte *Conversation Piece: Els Minguettes* (2017), l'artista es remunta als orígens de Les Minguettes; un gran polígon d'habitatge social construït en els anys 60 que acull una nombrosa població d'immigrants africans i que és part important de la història dels moviments populars antiracistes a França. Així, Domènec assenyala com la població colonitzada va començar a emigrar en resposta a les necessitats dels capitalistes occidentals, que eren els que s'enriquien amb la indústria química sense haver d'exposar-se al perill de la contaminació tòxica gràcies a una mà d'obra barata i al desplaçament de les fàbriques cap a les perifèries. Els immigrants es veien obligats a abandonar els seus llocs d'origen per a sotmetre's a l'explotació laboral i a unes condicions de vida deplorables amuntegats en ciutats-fàbrica als afores dels nuclis urbans on s'establien els rics i es concentra el poder.

L'exploració laboral és també el tema central d'*Arquitectura Española, 1939-1975* (2014-2018), una sèrie d'imatges delineades en blanc sobre fons negre que mostren els plans de construccions monumentals realitzades en l'Estat espanyol durant el període de la dictadura franquista. Hi podem trobar edificis com el Valle de los Caídos, mausoleu religiós i commemoratiu del poder polític franquista, la Catedral de Vic, o seus institucionals com la presó de Carabanchel. Aquestes construccions, abanderades pel govern franquista per a reconstruir els danys causats durant de la Guerra Civil, van fer servir com a mà d'obra els presos republicans, el bàndol dels vençuts, convertits en esclaus mitjançant condemnes a treballs forçats.

D'aquesta manera, el bàndol feixista, el dels vencedors, aconseguia beneficis de diversos tipus. Per a començar el benefici econòmic, ja que s'estalvia pagar salaris als treballadors. D'altra banda la propaganda, ja que usaven aquestes construccions com a publicitat del seu "bon govern" i del progrés que suposava el seu exercici del poder. I finalment hi ha també la qüestió del benefici emocional o simbòlic, ja que amb aquesta forma de condemna no només es castigava els presos sinó que veure els seus anteriors contrincants convertits en els seus esclaus va ser per als falangistes la manera de dur a terme la seva venjança.

Sobre presos i condicions de vida carceràries tracta el vídeo *Panòptic* (2011) creat a partir d'una intervenció en la presó de Mataró, la primera de l'Estat espanyol construïda segons el sistema panòptic mitjançant el qual un guàrdia situat en una posició central pot observar tots els presos situats enfront d'ell de manera circular. Domènec, inspirat per *Surveiller et punir: Naissance de la prison* (Vigilar i castigar: Naixement de la presó) escrit per Michel Foucault en 1975, destaca de quina forma aquest sistema és un antecedent de certes pràctiques actuals de (auto)control perquè gràcies al sistema panòptic els presos, que no saben quan són vigilats i quan no, acaben per desenvolupar la denominada autovigilància.

Com a colofó de la mostra es presenta per primera vegada *Y la tierra será el paraíso* (2018) el projecte més recent de Domènec, format per una sèrie fotogràfica i unes maquetes de fusta que, apilades unes a sobre de les altres, conformen una torre de caràcter escultòric. Aquestes maquetes representen els gegantins blocs de pisos de protecció oficial de la Mina, barri situat en els límits de Barcelona que es va construir a finals dels seixanta per real·lotjar la població procedent de diferents nuclis de barraques. Al costat de l'escultura es mostren dues fotografies d'arxiu: una, de 1970, mostra el dictador Franco i l'alcalde de Barcelona amb la maqueta del projecte del barri de la Mina. L'altra mostra una parella de gitanes, reubicades en aquest mateix barri, que subjecten la maqueta de la seva barraca al Camp de la Bota, construïda per elles mateixes amb cartró. De nou veiem la imatge del poder presentant-se com a capdavanter de la població mitjançant grans campanyes constructores, enfront de la imatge de les classes més desfavorides de la societat, que s'apoderen de l'espai urbà fent ús de tots els recursos que troben al seu abast.

El projecte es completa amb una sèrie fotogràfica de grans edificis d'habitatge social. Domènec, que ha pres aquestes instantànies en ciutats distants com Barcelona, Varsòvia, Bratislava, Marsella, Nantes, Empuriabrava i Ciutat de Mèxic, mostra les imatges sense indicar-ne la procedència. D'aquesta manera evidencia com la presència i estètica d'aquest tipus d'habitatges, presents en les perifèries de totes les grans ciutats, són un signe de globalització negativa i del control estatal que relega els marginats de la festa capitalista als marges de la ciutat, limitant les possibilitats d'ascens social.

Una vegada més doncs, l'obra de Domènec sembla revelar la cara oculta de l'arquitectura moderna els resultats de la qual van ser contraris als objectius que promulgava. Si la modernitat, amb la seva característica tendència a formular promeses de progrés, d'un avenir millor per a tots, projectava des de l'arquitectura un model universal de benestar per a les classe treballadora, aquestes imatges mostren el xoc d'aquells ideals amb la realitat: uns barris on les classes socials més pobres es veuen abocades a viure en condicions precàries, separades i apartades dels centres socials, culturals i econòmics. Classe obrera, immigrants procedents en gran part de les antigues colònies, i col·lectius gitanos, que deixen de ser tractats com a individus en ingressar en una espècie d'edifici-rusc, convertint-se en una massa, en l'alteritat, temuda i ignorada per la resta de la població amb millors condicions laborals i econòmiques.

_Rosa A. Cruz

/ Domènec (Mataró, Barcelona, 1962)

Com artista visual ha realitzat nombroses exposicions i projectes en diferents països com Irlanda, Mèxic, Bèlgica, França, Itàlia, Estats Units, Israel, Palestina, Argentina, Finlàndia, Japó o Brasil. En 2018 el MACBA va acollir la seva exposició individual *Ni aquí ni enlloc*. Els seus vídeos han sigut projectats entre altres llocs al New Museum of Contemporary Art de Nova York, en el Hammer Museum de Los Angeles o en Storefront for Art and Architecture de Nova York. A més a més, és co-editor de la publicació d'art, arquitectura i espai públic *Roulotte* i membre del consell de direcció de Can Xalant, Centro de Creació i Pensament Contemporani de Mataró.